

ויקח יעקב אבן

ויקרא שמו יעקב

על לידתו של השלישי מאבותינו מסופר:

וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוּנִי כְּלוֹ פְּאֻדָּרֶת שְׁעָר, וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו. וְאַחֲרַי כֵּן
יָצָא אָחִיו וַיִּדּוּ אַחֲזֵת בְּעֵקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, וַיִּצְחַק בֶּן שָׁשִׁים
שָׁנָה בְּלִדְתוֹ אֹתָם. בראשית כ"ה כ"ה-כ"ו

ורש"י מסביר את שינוי הלשון "ויקראו" מול "ויקרא":

ויקראו שמו עשו הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו
כבן שנים הרבה.
ויקרא שמו יעקב הקב"ה. דבר אחר אביו קרא לו יעקב על שם
אחיזת העקב.

מה הביא את רש"י, בפירושו המועדף, להבין שהקב"ה בעצמו קבע את שמו
של יעקב? הרי הבדל לשוני דומה מצאנו בלידת בני יעקב. שמות בני יעקב
כולם ניתנו ע"י אימן (**ותקרא** שמו) חוץ מלוי (על כן **קרא** שמו לוי) ושם רש"י
אינו מעיר דבר על כך.

אפשר בפשטות להבין שכמו ששמו של יצחק ניתן לו ע"י הקב"ה (וקראת את
שמו יצחק) כך יאה שיהיה הדין לגבי יעקב בנו. אבל אם נדייק בלשון הכתוב,
אברהם הוא שקרא לבנו יצחק, אם כי בהוראת הקב"ה.

חייבת להיות סיבה עמוקה יותר להעדפתו של רש"י.

בבטן עקב את אחיו

הנביא הושע מסביר את שני שמותיו של יעקב (יעקב וישראל) בפסוק אחד:

בְּבֶטֶן עֵקֵב אֶת אָחִיו וּבְאֹנוֹ שָׁרָה אֶת אֱלֹהִים. הושע י"ב ד'

מנקודת המבט של הפסוק בבראשית, השורש "לעקוב" פירושו "לאחוז
בעקב". פירוש אחר אפשרי הינו ש"לעקוב" הינו "לבוא בעקבותיו" כלומר
"לבוא אחרי".

אבל הפרשנים הוסיפו לדרוש על סמך דמיון שורשים. רש"י בעצמו, בפסוק שלאחר מכן, דורש **יעקב** מלשון **לעקב**:

נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון. ויעקב בא **לעקבו** שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין. רש"י על אתר

אחרים דורשים דמיון המילה למילה **לעקוף** כאילו יעקב ניסה לעקוף את עשו ולצאת לפניו, כפי שבאמת עשה נכדו פרץ:

וַיְהִי בַּעַת לְדִתָּהּ, וְהִנֵּה תְּאוּמִים בְּבִטְנָהּ. וַיְהִי בְּלִדְתָּהּ וַיִּתֶּן יָד, וַתִּקַּח הַמְיֻלָּדֶת וַתִּקְשֶׁר עַל יָדוֹ שְׁנֵי לְאָמֹר - זֶה יֵצֵא רִאשׁוֹנָה. וַיְהִי כַּמְשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא אַחִיו וַתֹּאמֶר מִה־פָּרְצָתָ עָלַיךָ פָּרֶץ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ. וְאַחַר יָצָא אַחִיו אֲשֶׁר עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח. בראשית ל"ח

ומי ידע את כוונות העובר יעקב כדי לקרוא לו בשם מתאים כי אם הקב"ה? ואם נודה שלא ייתכנו לעובר כוונות כאלה, מי יכול להשפיע על מעשיו שילד שטרם נולד כי אם הקב"ה? האם לכך התכוון רש"י?

לדעתי כל הפירושים הטוענים שיעקב ניסה לעקוף את עשו ולזכות בבכורה בדיון אינם אפשריים. כל כוונת הפסוק היא לאשר שיעקב אינו הבכור אלא הצעיר! וכל זאת לקיים את הנאמר לרבקה:

וַיֹּאמֶר ה' לָהּ - שְׁנֵי גֵיִים בְּבִטְנֶךָ וְשְׁנֵי לְאָמִים מִמֵּעֵיךָ יִפְרְדוּ, וְלֹאִם מִלְּאִם יֵאָמֵץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר. בראשית כ"ה כ"ג

מהלך הסיפור המקראי מחייב שיעקב דווקא יהיה הצעיר משני האחים. ואז למרות היותו בתחילת ימיו איש תם, הוא לוקח את הבכורה וגונב את הברכה **אנוס על פי הדיבור** (לאימו), כפי בערוב ימיו הוא יורד מצרימה **אנוס על פי הדיבור** (לסבו).

כי כל אח עקוב יעקב

המקרא מספק לנו הסבר נוסף לשמו של יעקב. עשו אחיו אומר עליו :

וַיֹּאמֶר - הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים! אֶת בְּכֹרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עֲתָה לָקַח בְּרָכְתִּי בראשית כ"ז ל"ו

כאן **לעקוב** פירושו לרמות (אולי בלשוננו אפשר לומר **לעקוץ**) וקרוב במשמעותו **לעקום** :

וְעַתָּה כָּל נְבִיאֵי הַבַּעַל כָּל עֲבָדָיו וְכָל פְּהֲנֵי קָרְאוּ אֵלַי אִישׁ אֶל יַפְקֹד
כִּי זָבַח גָּדוֹל לִי לַבַּעַל כָּל אֲשֶׁר יַפְקֹד לֹא יַחֲיֶה וַיְהִי עֲשֵׂה בְעַקְבָּה
לְמַעַן הָאֲבִיד אֶת עֲבָדֵי הַבַּעַל.
מלכים ב' י"ט

בעקבה - במרמה, לשון ויעקבני רש"י שם

אִישׁ מִרְעָהוּ הַשְּׁמֵרוֹ וְעַל כָּל אֶחָ אֶל תִּבְטָחוּ, כִּי כָּל אֶחָ עֲקוֹב יַעֲקֹב
וְכָל רַע רָכִיל יִהְלֹךְ.
ירמיהו ט' ג'

עֲקֹב הַלֵּב מִכָּל וְאָנֵשׁ הוּא, מִי יִדְעֵנוּ? ירמיהו י"ז ט'

כָּל גֵּיטָא יִנְשָׂא וְכָל הָרַ וְגִבְעָה יִשְׁפֹּלוּ, וְהָיָה הָעֲקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים
לְבִקְעָה.
ישעיהו מ' ד'

ויש לשים לב שגם ישעיהו, בדומה להושע, מרמז אל שני שמות, רק הפעם השמות הם יעקב וישורון.

בדברי עשו ההטיה בלשון עתיד חשובה ביותר! יעקב אינו נקרא עקוב (בני עקוב היו שוערים בימי שיבת ציון) ולא עקיבא ולא עקביה. אלא יעקב בלשון עתיד.

מה אומר לנו הפסוק כאן? כינו את יעקב בהיותו תינוק על שם מעשים שיעשה בהיותו מבוגר!

גם את שמו של יצחק אביו נראה על פניו בלשון עתיד. אבל לא כך הדבר. הוריו צחקו שנה לפני לידתו, וצורת השם נגזרת מלשון עבר (עם ו' ההיפוך)

ויפל אברהם על פניו ויצחק בראשית י"ז י"ז

רש"י הבין שיעקב, שלא כיצחק אביו, כן נקרא על מעשים עתידיים. ובר אנוש אינו יודע מה יוליד יום, וכל שכן מה יהיה אחרי שנים הרבה. והבנה זאת הכריחה את רש"י להעדיף את הפירוש הראשון שנתן (הקב"ה), ולאפשר את הפירוש השני (אביו) רק אם חייבים לצמצם את הדיון לפסוק על אחיזת העקב.